

Покраса Катерина Володимирівна,
ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ ДО ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З УМИСНИМ ЗНИЩЕННЯМ АБО ПОШКОДЖЕННЯМ ЧУЖОГО МАЙНА, ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Підпал є одним із способів вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК України [1]. Аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури України за останні п'ять років, свідчить про зниження рівня розкриття злочинів, пов'язаних зі знищенням або пошкодженням чужого майна, вчиненого шляхом підпалу, у той час кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень даної категорії поступово зростає. Так, протягом 2015 року, співробітниками Національної поліції України, обліковано 818 кримінальних правопорушень, у той час як повідомлення про підозру було вручено у 75 провадженнях, 2016 р. – 1192, повідомлено про підозру – у 70 провадженнях, 2017 р. – 1068, повідомлено про підозру – у 79 провадженнях, 2018 р. – 1078, повідомлено про підозру – у 96 провадженнях, 2019 р. – 1035, повідомлено про підозру – у 101 провадженнях, 2020 р. – 935, повідомлено про підозру – у 144 провадженнях [2].

До найбільш розповсюджених причин такого становища, слід віднести: відсутність комплексного та системного підходу та участі різних категорій спеціалізованих служб; несвоєчасне проведення початкових слідчих (розшукових) дій, у зв'язку з чим втрачаються сліди злочину та доказова інформація; низький рівень забезпеченості слідчих підрозділів сучасними техніко-криміналістичними засобами; недостатня кваліфікованість та підготовка слідчих, які проводять досудове розслідування даної категорії проваджень; неефективна система профілактики та попередження даних кримінальних правопорушень тощо.

У цих умовах спеціально організовані та підготовлені підпали чужого майна стали достатньо розвинутим засобом психологічного впливу на потерпілих від злочину та спричинення шкоди з метою вимагання, порушення нормального режиму роботи господарських об'єктів, для усунення конкурентів у комерційній сфері, отримання непогрунтованого відшкодування майнових збитків тощо. Застосування джерела вогню, його поширення у часі і просторі, не контрольованість та загальна небезпечність, є істотними ознаками підпалу, як одного із способів вчинення злочину. В той же час загальна небезпечність підпалу полягає у руйнівній силі вогню, яка здатна перерости у неконтрольовану пожежу та спричинити істотної шкоди.

Однією із найінформативніших слідчих (розшукових) дій, результати якої є одним з основних джерел доказової інформації при розслідуванні кримінальних правопорушень є огляд місця події. Його проведення, відповідно до норм КПК України, допускається до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що визначено ч. 2 ст. 214 КПК України [3].

За загальними вимогами, що стосуються усіх видів слідчих оглядів, відносяться: єдине керівництво оглядом; своєчасність та невідкладність оглядом; об'єктивність, всебічність та повнота огляду; цілеспрямованість та активність огляду; планомірність, системність та послідовність огляду; застосування науково-технічних засобів; використання спеціальних знань; безпечність огляду; використання оперативно-розшукової інформації; використання допомоги громадськості; взаємодія слідчого з іншими суб'єктами правоохоронної діяльності [4, с. 68–71].

Місце пожежі переважно представляє досить складну, специфічну картину. Однак навіть у випадках максимальних руйнувань обстановку на пожежі не слід розглядати як щось хаотичне, з погляду можливості виявлення фактичних даних, необхідних для дослідження події. За обстановкою на місці пожежі можна визначити, що насправді відбулося, бо об'єкти підпалу в результаті горіння не зникають безслідно, вони видозмінюються або за певних умов проявляють себе на інших об'єктах. Важливим аспектом для слідчого при проведенні огляду місця події є організація та залучення таких учасників огляду, як спеціалістів.

Взаємодія слідчого зі спеціалістами під час огляду може здійснюватися в таких формах як 1) консультації з спеціалістом; 2) проведення попередніх досліджень за завданням слідчого; 3) взаємний обмін інформацією та спільне обговорення зібраної по справі інформації, висунення обґрунтованих версій та визначення шляхів їх розв'язання. До огляду місця події по розглядуваній категорії злочинів можливо залучити таких спеціалістів: інженер-електрик, інженер-будівельник (якщо є дані про те, що поширенню пожежі сприяли конструктивні дефекти будівництва), інженер-хімік (якщо є припущення про можливе самозаймання речовини) та інші – відповідно до специфіки об'єкта, що оглядається.

Залучення фахівців (у контексті пошуку та фіксації джерел інформації про злочинну подію) це не лише доцільна форма застосування спеціальних знань і технічних засобів під час провадження слідчих (розшукових) дій, але і гарантія якісного і ефективного виконання слідчим усього спектра своїх професійних обов'язків у конкретних умовах. Особиста участь спеціаліста у підготовці і проведенні слідчих (розшукових) дій – це не перекладання слідчим частини своїх обов'язків, а грамотне використання спеціальних знань у різних галузях науки і техніки з метою якісного розслідування злочину.

Значну допомогу при огляді місця пожежі надає слідчому спеціаліст в області пожежної техніки, який може орієнтувати слідчого

в обстановці місця пожежі, надати правильну пожеже-технічну характеристику конструктивних елементів споруди, допомогти у використанні правильної термінології, звернути увагу слідчого на специфічні прояви впливу вогню на об'єктах. Спеціаліст в області пожежної техніки допомагає в пошуку джерела вогнища, предметів та речовин, які викликають запалювання (наприклад, запалювальні пристрої, нагрівальні прилади, освітлювальні пристрої і т. п.).

Аналіз практики розслідування кримінальних правопорушень свідчить, що при проведенні огляду місця події, в тому числі за участю спеціалістів, слідчому слід більше уваги приділити вивченню та роз'ясненню таких нормативних документів: Інструкції та про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події [5], Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [6], Порядок спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами [7]. Особливо, це стосується спеціалістів, які не є працівниками системи МВС України

Отже, особлива роль під час огляду місця пожежі (підпалу) належить фахівцям у сфері пожежної справи, спеціалістам-криміналістам та іншим. Участь вказаних фахівців у огляді місця події, зладжена робота та взаємодія зі слідчим є запорукою успішного та тактично правильно проведення огляду. Дотримання вказаних вимог та реалізація зазначених дій, створить сприятливі умови швидкому розкриттю злочину та ефективному проведенню подальшого досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Статистична інформація за 2015-2020 роки. Офіс Генерального прокурора : веб-сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань : Монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. Справ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.
5. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в

проведенні огляду місця події. Наказ МВС України від 03.11.2015 р. № 1339 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

6. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

7. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами. Наказ МВС України від 24.07.2017 р. № 621 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17>.

Суворова Анастасія Олексіївна,

аспірант кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОТЕРПІЛИХ ОСІБ З ВАДАМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Неповнолітні особи з вадами психофізичного розвитку належать до особливої правової категорії серед населення, оскільки через дисонанс психічного та фізичного процесу організму, зниження функціональних можливостей нервової, в тому числі опорно-рухової системи не здатні повною мірою представляти власні інтереси серед суспільства, зокрема, забезпечувати захист повсякденного існування.

Конституцією України визначено, що найвищою соціальною цінністю у нашій державі є людина, її життя і здоров'я.[1]

У статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) фігурує поняття: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад» [2].

Вчинення кримінальних правопорушень відносно неповнолітніх осіб з вадами стрімко зростає і тільки професійність, своєчасність, інтелектуальна складова та глибина відчуттів слідчого зможуть повно та об'єктивно дослідити обставини злочину.

Однак, слід пам'ятати, що внаслідок зниження особистих функціональних можливостей дана категорія дітей не спроможна у повній мірі засвідчити детальну обстановку події та повідомити про вчинення кримінального правопорушення.

Встановлення обставин кримінального правопорушення відбувається шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, серед яких посідає важливе місце допит.